

IRODALOM

Várkonyi Hildebrand: Az alakí képzés és átvitel kérdése. Pedagógiai Könyvtár VIII. kötet. Budapest, Stephaneum, 1938. 99. o.

A formális képzés kérdésének a pedagógusok sokáig csak egyik oldalát vették számba és pedig csak azt, amelyik a *nevelő részéről való hatást* jelenti. Kifejlődött így a formális képzésnek valamilyen elmélete és meggyökeresedett pár elv, amelyek azonban nem bírtak biztos alappal és inkább csak a rendszertelen tapasztalatra, vagy éppen a vélekedésre támaszkodtak. Ilyen közismert elv volt például az, hogy a nyelvtan tanítása fejleszti a növendék logikai érzékét. Csak az utóbbi pár évtizedben kezdtek el foglalkozni a formális képzés kérdésének másik oldalával is és pedig azzal, mely a *nevelő hatásának a növendékben jelentkező eredményét* jelenti, tehát azzal a folyamattal, mely az ú. n. formális képzés hatására a növendék lelkében végbemegy. Így a formális képzés kérdésének súlypontja a „képzés”-ről mondhatnók a „képződés”-re, vagyis az alakítás folyamatáról az alakulás folyamatára terelődött.

E forduló hátterében legnagyobb részben amerikai pszichológusok álltak, akik a kérdésnek ezt a másik oldalát beható, részletes és főleg kísérleti vizsgálatnak vették alá. Minthogy most az egyénben végbemenő folyamat lett a leglényegesebb mozzanat, e vizsgálat folyamán a lélektani szempont került előtérbe és a kérdés tengelyévé az átvitel vált, vagyis, a növendékben a — formális képzés hatására — végbemenő folyamat. Az átvitel ténye abban áll, hogy az egyén által valamilyen irányban vagy valamilyen működés-területen megszerzett készség más irányban vagy más területen is érvényesül, tehát a valamilyen sajátos tevékenységgel megszerzett készséget más irányban és más területen is fel lehet használni.

Ily beállítás következtében a kérdés egyszerre sok részletre tagolódott és a kutatás e sok részlet irányában indult meg. Rengeteg kérdés merült most fel. Most már például nemcsak az volt a kérdés, hogy az egyik tevékenységben való gyakorlás jelent-e előnyt egy másik tevékenységre nézve, hanem az is, hogy milyen mértékben jelent előnyt és pedig pontosan, melyik sajátos tevékenység milyen fokban, milyen sajátos tevékenységre és milyen fokban, milyen általános tevékenységre hat a tevékenységet előmozdítóan, vagy hátráltatóan. A kérdéseket különösen elaprózta az, hogy az egyes tevékenységeket nagyon szűk körben, igen sajátos jelleggel vették fel, például igen gyakran ilyen kérdéseket is vizsgáltak, hogy a kétjegyű számok összeadásának gyakorlása hogyan hat a háromjegyű számok összeadásának és kivonásának készségére. Megsokasította a részletkérdéseket az is, hogy most már nemcsak az iskolai tanulás körében való átvitelt tanulmányozták, hanem a lélek egyszerűbb, általánosabb és alapvetőbb tevékenységeinek körében való átvitelt is, mint amilyenek az érzékletek, figyelem, emlékezés stb. Sőt átmentek az erkölcsi érzület területére is és vizsgálták a nevelő hatásoknak az erkölcsi cselekvésben mutatkozó eredményeit, ami szintén nem szerepelt a formális képzés régebbi kérdései között, mert hiszen azt csak az értelmi nevelésre vonatkoztatták. Kutatták újabban továbbá a hajlamok, adottságok, magatartások, beállítódások szerepét az átvittel kapcsolatban. Az átvitel kérdése ilyenképpen nagyon elaprózódott és rendkívüli módon kiterjedt.

Ebben az óriásira feldagadt tudományanyagban biztos útmutatóul szolgál Várkonyi Hildebrand könyve.

Először részletesen adja az átvitel kérdésére vonatkozó kutatás eredményeit. Valóságos dzsungelba kellett behatolnia, hogy rendet vágjon és szemléletesen cso-

portosíthassa az átvitel kérdésének összetartozó munkálatait. Ennek folyamán bőven és kimerítően idézi a kutatás eredményeit és eredeti szempontokat felvetve, felkeresi azok messzemenő vonatkozásait is, ily módon hatalmas anyagot bocsátva a kérdéssel foglalkozók rendelkezésére. Végigtárgyalja az átvitelnek az érzékek, akaratos mozgások, figyelem, emlékezés, iskolai tanulás, erkölcsi cselekvés és magatartás körében kialakult kérdéseit az illető vizsgálatokat idézve és összefoglalja ezek eredményeit azzal, hogy megállapítja az átvitel tételeit. Ilyen például az, hogy valamely sajátos területen való gyakorlásnak van ugyan általános irányú hatása, de ez nem olyan nagy mértékű, amilyennek régebben gondolták.

A második részben az átvitel tényének mivoltával foglalkozik. Sorra veszi itt az átvitel különböző magyarázatait. Ezeket az elméleteket, a szerint, hogy az egyes pszichológusok felfogásában milyen lényeggel találkozott, öt csoportban tárgyalja. E csoportokat a közös elemek, a módszer, a képességek, a két tényező alapján és az alakléktan szempontja szerint való magyarázatok alkotják. A magyarázatok részletes megvitatása során a szerző azok bírálatába is belebocsátkozik és rámutat a gyenge pontokra, tévedésekre és hibákra, megjelölve a helyes utat az átvitel jelenségének tolmácsolásában.

Az átvitel kérdésének kimerítő tárgyalásán kívül megjelöli azokat a kérdéseket is, melyek még kutatásra várnak, valamint jelzi a pedagógiai vonatkozásokat is, amivel a kérdés tárgyalása még teljesebbé válik.

b. e.

Faragó László: A harmadik humanizmus és a Harmadik Birodalom (Apollo könyvtár 2. sz. Bp. 1935. 112. old.).

Nemzeti nevelésügyünk célkitűzéseiről és tartalmi átszíneződéseiről írva Kornis¹⁾ a XVIII.—XIX. sz. kultúrtényezői között elhatározó szerepet juttat a herderi humanizmusnak. A németiség-pedagógiai és politikai irodalma Humboldték klasszikus orientációja után szintén a humanizmus jegyében kívánja az oktatásügyet átszervezni. Ennek a gondolatnak belső erjedését és sudárbaszökkenését akarja Faragó a Harmadik Birodalom pszichikai adottságaiból és főleg a *Germanentum* új embereszményéből megokolni. A lélektani előkészítést, a hellenocentrius érdeklődés felkeltését George költészetében keresi.

George és a köréje csoportosult írók köre szellemi reakció volt a XIX. század racionális berendezkedésével, a természettudományok és technika egyoldalú fejlődésével szemben, mely az emberi, metafizikai életet gúzsakötötte s kiirtotta belőle mindazt, ami magasabbrendű, egyéni volt benne: a humanumot. A századforduló előtt ez a költői kör készítette elő a harmadik humanizmust, amelyből a hitlerizmus államszemlélete, irodalma és nem utolsósorban pedagógiája elméleti megalapozását merítette. A technikai világnézet bilincsei közül, „az ész molochjának” rab-ságából az embert az ősi tiszta lét energiáinak felébresztésével, az ösztönök szabad kiélésével akarják megváltani.

A szerzőnek rövid utalását kiegészítve megemlítjük azt a hullámverést, amelyet George életszemlélete Nietzsche keresztl a tudományos, de elsősorban a pedagógiai irodalomban okozott. Ebben az ősi, parázsló élethez való visszatérésben ugyanis jelentős szerepe van Nietzsche-nak is, aki a *Geburt der Tragödie*-ben a dionysoszi ünnepek hangulatának visszavarázsolása által táplálója volt ennek az

¹⁾ A magyar művelődés eszményei 1777—1848. II. 229—287.